

KASBIY KASALLIKLAR BO'YICHA TEZKOR MA'LUMOT TIZIMLARINI ISHLAB CHIQUISH

Po'latov Sanjarbek

*Andijon Mashinasozlik instituti „Transport va logistika“ fakulteti
„Mehnat muhofazasi va texnika xavfsizligi“ yo'nalishi
3-kurs talabasi*

O'rinova Sadoqatoy Kobuljonovna

*Ilmiy maslahatchi; Andijon mashinasozlik instituti Transport va logistika fakulteti
“Mehnat muhofazasi” kafedrasida o'qituvchi-stajyori*

Annotasiya: *Jahon Sog'liqni saqlash tashkilotining eng ko'p uchraydigan kasbiy xavf omillarini baholash bo'yicha o'tkazgan so'nggi tadqiqotlariga ko'ra, Yevropa davlatlarida kasallik yukining kamida 1.6 foizi mehnat sharoitlari sabab yuzaga kelishi aniqlangan. Unga ko'ra, xavflarning asosiy omillari sifatida: shikastlanish (40foiz), shovqin (22foiz), kanserogenlar (18 foiz), xavfli zarralar va ergonomik omillar (3foiz) keltirildi, Maqolada kasbiy kasalliklar bo'yicha tezkor ma'lumot tizimlarini ishlab chiqish bo'yicha ma'lumotlar yoritilgan.*

Kalit so'zlar: *Kengash, kasaba uyushmasi, kasb kasalligi, organizm, mehnat sharoitlari, omillar, zo'riqish, sanoat va qishloq xo'jaligi.*

Kasb kasalliklari yomon mehnat sharoitlari va kasbga aloqador zararlarning organizmga ta'siri natijasida paydo bo'ladigan kasalliklar. Kasb kasalliklarining kechishi unga sabab bo'lgan zararli omillarning o'ziga xosligi, kuchi, davomiyligi va ularning birgalikdagi ta'siriga bog'liq. Kasb kasalliklarining zararli omillarini hisobga olgan holda belgilanadi. Kasb kasalliklarining fizik (kasbga aloqador karlik, vibratsiya kasalligi, nur kasalligi, kesson kasalligi, balandlik kasalligi va boshqalar), biologik (infeksion va parazitar kasalliklar: brutsellyoz, kuydirgi) va kimyoviy omillar ta'sirida (qarang Zaharlanish), ba'zi changlar uzoq vaqt nafasga olinganda (pnevmonioz, bronxit va boshqalar), shuningdek, jismoniy zo'riqqanda yoki shikastlanganda (nevrit, bursit) vujudga keladigan turlari farq qilinadi. Kasb kasalliklarining kelib chiqishiga organizmning o'ta toliqishi va kasallikka qarshi kurash olish faoliyatining pasayishi ham sabab bo'ladi. Kasb kasalliklari O'zbekistonda amal qiluvchi etiologik prinsipga asoslangan kasb kasalliklarining ro'yxatiga, ya'ni Vazirlar Mahkamasining 2011 yil 1 iyuldagi 195-sonli qarorining 2-ilovasiga asosan tasdiqlanadi. Oxirgi yillardagi birlamchi kasb kasalliklari statistikasiga ko'ra, yer osti konlarida kremniy saqlovchi chang va mehnat sharoiti kompleks omillar ta'sirida mehnat qiluvchi ishchilarda uchraydi. Bu ishchilarning asosiy qismi ko'p yillik stajga ega. Ular uzoq muddat zararli mehnat sharoitida va ish joyidagi chang miqdori ruxsat etilgan me'yordan ortiq bo'lishi natijasida kasallikka chalingan.

Uslub. Sanoat va qishloq xo'jaligi turli sohalarida, bor zararli ishlab chiqarish omillari, kasalliklarning rivojlanishiga sabab. Bunday kasalliklar professional deyiladi. rivojlantirish

sabablarga ko'ra barcha kasbiy kasalliklar, bir necha guruhga bo'linadi: sanoat va qishloq xo'jaligi turli sohalarida, bor zararli ishlab chiqarish omillari, kasalliklarning rivojlanishiga sabab. Bunday kasalliklar professional deyiladi. rivojlantirish sabablarga ko'ra barcha kasbiy kasalliklar, bir necha guruhga bo'linadi:

- organizm chang ishlab chiqarish ustida ta'siri tufayli, ishlab chiqarish jismoniy omillar ta'sir tufayli,

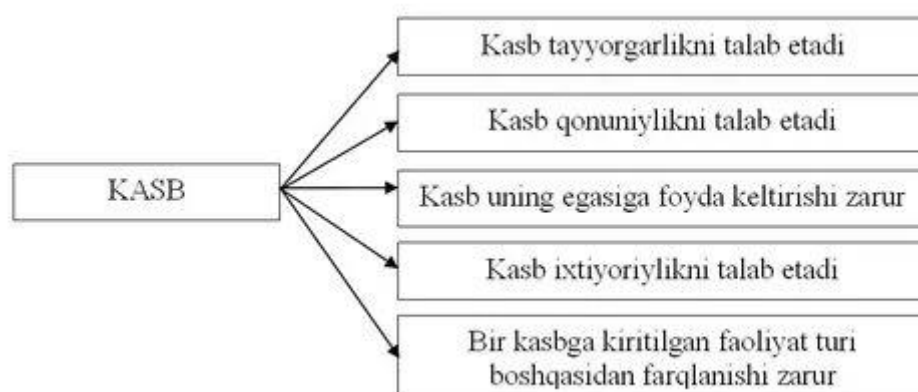
- ishlab chiqarish kimyoviy omillar sabab,

- soliqlar biologik omillar ta'siri.

- sanoat chang nafas yo'llarining shilliq pardalarda joylashsa, va oxir-oqibat u pnevmokonyoz va chang bronxit rivojlanishiga olib keladi. Bu guruhda kasbiy kasalliklar metallurgiya va tog'-kon sanoati, masonlar, konchilar, Polishers xodimlarining topilgan.

O'zbekiston Mehnat Kodeksining 18 va 24-moddalarida korxonalar va tashkilotlarda mehnat qilayotganlarning kasb kasalligiga chalinmasligi uchun nimalarga e'tibor berilishi va tashkilot rahbarlari ishchilarga qanday sharoitlar yaratib berishi belgilangan.

Xodimlarning sog'lig'ini saqlashda, jumladan kasb kasalliklarining profilaktikasida mehnat faoliyatining holati muhim. Bir qator qonun va qarorlarda hamda tarmoq mehnatni muhofaza qilish qoidalarida alohida e'tibor berilgan.

1-RASM. KASBIY MA'LUMOTLAR.

O'zbekistonda xodimlarga tibbiy-sanitar xizmat ko'rsatish, kasb kasalliklarining profilaktikasi ikki yo'nalishda olib borilmoqda: Mehnat sharoitlarini yaxshilash va muhofaza qilish; Tibbiy profilaktik yordam ko'rsatish.

Tan olish kerak, bugungi kunda o'tkazilayotgan davriy tibbiy ko'riklar sifati va ko'lami nazorati susaytirilib yuborilgani natijasida kasb kasalliklari ilk, yengil darajada emas, balki o'rtacha og'ir va og'ir darajasida tashxislanmoqda, ishda baxsiz hodisa va umumiy kasalliklar soni ortishiga sabab bo'lmoqda.

Natija. Jismoniy ishlab chiqarish omillari, kasb kasalliklari sabab nurlanishning turli xil, yuqori va past harorat, kuchli shovqin, tebranish mexanizmlarini o'z ichiga oladi. Titrash mexanizmi tebranish kasallik, kuchli shovqin rivojlanishiga olib keladi – yuqori eshituv organ kasalliklari va past harorat kuygan va muzlashni sabab qilib keltirish mumkin. Kimyoviy omillar o'tkir va surunkali intoksikatsiyasi sabab. og'ir metall tuzlari, turli insectofungicides, boshqa noorganik va organik birikmalar bilan ayniqsa xavfli zaharlanish.

tanasi bir marta, hatto kichik miqdorda, ular hujayra va to'qimalarda uchraydigan biokimyoviy reaksiyalar jalb qilingan. Kimyoviy metabolik jarayonlarni buzishi va organizmda tarkibiy va funksional o'zgarishlar sabab bo'ladi.

Xulosa. Sanoat toksinlar orqali tanani kiritishingiz mumkin nafas olish tizimi kasbiy sabab, va teri teri kasalliklari va o'pka Tufayli biologik omillar ta'siri, ularning professional vazifalarini tufayli, zararlangan moddiy yoki kasal hayvonlar bilan murojaat shaxslar yuqumli va parazitar kasalliklar ishlab chiqildi. Ishlab chiqarish sanitariya-gigiena xususiyatlari asosida kasb kasalliklari tashxis, bemorning professional tarixi, klinik bioximik va funksional usullari natijalari.muhim kasb-hunar tarixi ma'lumotlar bor. bandlik tarixi kasallik, bemorning tanasiga ta'sir muddati va jamoaviy va individual himoya qilish va ularning samaradorligini foydalanish rivojlantirishga hissa, kasb-hunar xavf mavjudligini oydinlik zarur.kasb kasalliklari oldini olish, ish joylarida, texnik va sanitariya chora-tadbirlarni amalga oshirish hisoblanadi. Ishchilar belgilangan ish soatlari qisqarishi, uzoq ta'til. Ular bepul profilaktika oziqlanish taklif etamiz.kasbiy kasalliklar oqibatida vaqtincha qilolmasligi, taqdirda, ishchi ish haqining miqdori, dori-darmonlar sotib olish bo'yicha muhim chegirma yordam olish huquqiga ega. ommaviy axborot vositalari va individual himoya, ishlab chiqarish maksimal mexanizatsiyalash, turli ishlab chiqarish jarayonlarini masofadan boshqarish orqali foydalanish xavfli ishlab chiqarish omillarining bilan korxonalarda.kasallanish o'ynagan profilaktika kamaytirishda muhim rol tibbiy ko'rikdan zararli ishlab chiqarish omillarining ishlab chiqarish bilan shug'ullanuvchi ishchilar. Tibbiy ko'riklar bir yilda bir marta kamida o'tkaziladi. pneumoconioses majburiy tadqiqot usullari ko'krak rentgen, tashqi nafas olish, qon test funksional o'rganish bo'lsa. Tebranish kasallik xavfi sovuq test, tebranish xuruj, ko'krak Radyografi va oyoqlarda, qon tutib ko'rsatilgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 246-son 2017-yil 27-aprel 3-bob. "Zararli va (yoki) xavfli mehnat sharoitlarida ishlaganligi uchun xodimlarga imtiyoz va kafolatlar to'g'ri berilganligi va haqiqiy mehnat sharoitlarini baholashda davlat ekspertizasini o'tkazish tartibi" qarori.
2. Hayot faoliyati xavfsizligi. Ekologiya. O.D.Raximov, I.X.Siddiqov, M.O.Murodov. Oliy ta'lim bakalavriyat yo'nalishlari uchun darslik. T.: "Aloqachi", 2017-332 b.
3. O'zbekiston Respublikasi Mehnat Qonuni.
4. <https://www.un.org/en/global-issues/youth>
5. <http://www.hse.gov.uk/toolbox/introduction.htm>
6. www.nebosh.org. 6. <https://www.healthandsafetyatwork.com>